

บทความวิจัย (ภาษาไทย)/ Research Article (Thai)

“นวัตกรรมวิถีหัตถศิลป์ถิ่นสุรินทร์” ภูมิปัญญาหัตถกรรมอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

Innovative Handicrafts of Surin: the Wisdom of Handicrafts in Khwao Sinarin District, Surin Province

อัคราพร สุขทอง^{1*}

Autcharaporn Suktong^{1*}

^{1*}ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ประเทศไทย

^{1*}Assistant Professor, Dr., Faculty of Humanities and Social Sciences, Surindra Rajabhat University, Surin Province, Thailand
E-mail address (Corresponding author): ^{1*}autcharaporn2510@gmail.com

รับบทความ: 4 สิงหาคม 2567/ ปรับแก้ไข: 20 กันยายน 2567/ ตอรับบทความ: 27 กันยายน 2567

Received: 4 August 2024/ Revised: 20 September 2024/ Accepted: 27 September 2024

Abstract

Background and Objective: The identity of local wisdom in the handicrafts of Khwao Sinarin District, Surin Province, has been passed down for generations, reflecting the community's culture and craftsmanship. This research aims to: 1) study the wisdom and production processes of the “Prakueam” silverware and handwoven silk, 2) develop innovative dance performances, and 3) utilize these innovations to promote cultural tourism.

Methodology: This qualitative research specifically targeted a sample size of 5 local craft experts, 20 community representatives, 19 performing arts students, 2 music instructors, and 3 performance artists. Data were collected through unstructured interviews, group discussions, workshops, and the application of traditional dance methods. The content was analyzed to relate performance forms and handicraft techniques.

Results: 1) The wisdom of producing silverware and handwoven silk has been transmitted through generations, utilizing production methods that emphasize skilled craftsmanship and require considerable time. 2) The innovative performance series titled “Innovative Handicrafts of Surin” is divided into four segments: (a) the production process of silverware, which includes 13 dance movements; (b) the production process of handwoven silk, which includes 14 dance movements; (c) a courtship segment between males and females featuring 9 dance movements; and (d) a celebration of the prosperity of Surin handicrafts, incorporating 12 dance movements. 3) The innovative performance series participated in 8 public events, significantly contributing to the promotion of cultural tourism across three dimensions: (a) economic development, (b) education, and (c) innovation.

Discussion: Surin's local handicraft wisdom reflects the beliefs and deep connections of artisans, translated into beautiful dance movements that narrate the production process. These innovations have positively affected community income, strengthened relationships, preserved resources, and expanded digital access.

Suggestion: The innovative dance performance outcomes from this research should be incorporated into the development of training programs that focus on learning and skill-building in silverware and silk weaving crafts. This will help inspire youth to recognize the value and importance of preserving traditional craftsmanship, which forms the cultural roots of their community, and can be extended to create future careers and sources of income.

Keywords: Innovative Handicrafts of Surin; Handicrafts Wisdom; Cultural Innovation; Surin Silk; Prakueam silverware

บทคัดย่อ

ที่มาและวัตถุประสงค์การวิจัย: อัตลักษณ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านงานหัตถกรรมจากความชำนาญของชาวบ้านคือวัฒนธรรมชุมชนที่ได้รับการสืบทอดมาหลายชั่วอายุคนในอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ นำมาสู่วัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาภูมิปัญญาหัตถกรรมและวิถีขั้นตอนการผลิตงานหัตถกรรมเครื่องเงิน “ประเทียม” หัตถกรรม “ผ้าไหมทอมือ” 2) พัฒนานวัตกรรมการแสดงนาฏยประดิษฐ์ 3) นำนวัตกรรมไปใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ระเบียบวิธีวิจัย (วิธีดำเนินการวิจัย): ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเฉพาะเจาะจงเป็นครุภูมิปัญญา 5 คน ตัวแทนประชาชน 20 คน นักศึกษาศาขานาฏศิลป์ 19 คน อาจารย์ทางดนตรี 2 คน ศิลปินการแสดงและช่างร้อง 3 คน ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มี

โครงสร้างด้วยการจัดกิจกรรมการสนทนากลุ่ม การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ดำเนินการตามขั้นตอนทางนาฏศิลป์ และวิเคราะห์วิเคราะห์เนื้อหาเชื่อมโยงรูปแบบการแสดง

ผลการวิจัย: 1) ภูมิปัญญางานหัตถกรรมเครื่องเงินประเก๋อมและผ้าไหมหอมมือ ได้รับการถ่ายทอดเรียนรู้และสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยมีวิธีการผลิตที่เน้นฝีมือความเชี่ยวชาญและใช้เวลาในการทำค่อนข้างนาน 2) นวัตกรรมการแสดงชุด “นวัตวิถีหัตถศิลป์ถิ่นสุรินทร์” จำแนกเป็น 4 ช่วง คือ ช่วงกรรมวิธีการผลิตหัตถกรรมเครื่องเงินประเก๋อม 13 ท่ารำ ช่วงกรรมวิธีการผลิตหัตถกรรมผ้าไหมหอมมือ 14 ท่ารำ ช่วงเกี่ยวพาราสีระหว่างชายและหญิง 9 ท่ารำ และช่วงความรู้เรื่องของหัตถศิลป์ถิ่นสุรินทร์ 12 ท่ารำ 3) นวัตกรรมชุดการแสดงได้เข้าร่วมกิจกรรมในเวทีสาธารณะ จำนวน 8 งาน สามารถส่งผลกระทบต่อส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมใน 3 ด้าน คือ เศรษฐกิจ การศึกษา และนวัตกรรม

อภิปรายผล: ภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านจังหวัดสุรินทร์สะท้อนความเชื่อและความผูกพันของช่างฝีมือที่นำมาสู่การถ่ายทอดกระบวนการผลิตผ่านนวัตกรรมการแสดงด้วยท่ารำที่งดงาม ซึ่งส่งผลเชิงบวกต่อรายได้สำหรับผู้แสดงและชุมชน การรักษาความสัมพันธ์ รักษาทรัพยากร และการเข้าถึงผ่านช่องทางดิจิทัล

ข้อเสนอแนะ: ควรนำผลลัพธ์นวัตกรรมชุดการแสดงจากการวิจัยไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่เน้นการเรียนรู้และฝึกทักษะด้านหัตถกรรมเครื่องเงินและผ้าไหม เพื่อสร้างแรงจูงใจให้เยาวชนเห็นคุณค่าและความสำคัญของการสืบสานงานฝีมือที่เป็นรากเง้า วัฒนธรรม ต่อยอดสู่การสร้างอาชีพและรายได้ในอนาคต

คำสำคัญ: นวัตวิถีหัตถศิลป์ถิ่นสุรินทร์; ภูมิปัญญาหัตถกรรม; นวัตวิถี; ผ้าไหมสุรินทร์; เครื่องเงินประเก๋อม

บทนำ

ผลิตภัณฑ์จากศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านครอบคลุมหลากหลายแขนง ตั้งแต่ประวัติความเป็นมา รากฐานทางชาติพันธุ์ของอาชีพไปจนถึงบทบาทของช่างฝีมือพื้นบ้าน การสร้างสรรค์รูปแบบและบทบาทของหัตถกรรมในวัฒนธรรมโลก การกระจายตัวตามภูมิศาสตร์ ความแตกต่างของประเภท สาขา และทิศทางอนาคตได้สะท้อนถึงกลุ่มชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์ แรงงานจิตวิญญาณท้องถิ่น และภูมิศาสตร์ของแต่ละภูมิภาค (Nutfullayevna, 2024) ซึ่งเป็นมรดกตกทอดจากวัฒนธรรมอันดั้งเดิมของบรรพบุรุษตามวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของชุมชนและสังคม ทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ เป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้ประเทศสามารถเติบโตได้อย่างมั่นคงผ่านการสร้างรูปแบบนวัตกรรมที่สัมพันธ์กับภูมิปัญญาท้องถิ่น (Rattanaphaisankit, 2021) ดังนั้น จึงควรอนุรักษ์ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมโดยคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมเดิมไปพร้อมกับการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์และกระบวนการใหม่ที่ตอบสนองความต้องการปัจจุบัน โดยไม่สูญเสียอัตลักษณ์ดั้งเดิมไป (Pablo-Calderón et al., 2024) นอกจากนี้ ปัญหาสำคัญจากพลวัตการเปลี่ยนแปลงของโลกทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างรุ่น คนรุ่นเก่าปรับตัวต่างจากคนรุ่นหลังที่มีความอิสระในการทำงานและรับรู้ข้อมูล การค้นหาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ปัญหาการรักษาอัตลักษณ์ผ่านมรดกทางวัฒนธรรมจึงซับซ้อนมากขึ้น จำเป็นต้องใช้แนวคิดสมัยใหม่เพื่อสร้างและแบ่งปันวิธีการที่สร้างสรรค์ (Lissitsa et al., 2022; Mannheim et al., 2023; Szromek & Bugdol, 2024)

การเพิ่มความคาดหวังเกี่ยวกับประสิทธิภาพทางสังคมในฐานะทางเลือกของการแก้ไขปัญหา “นวัตกรรมทางสังคม” จึงเป็นความคิดริเริ่มที่มุ่งแก้ปัญหาทางสังคมและส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ผ่านการรวมกัน การเสริมอำนาจ การมีส่วนร่วม และความสัมพันธ์ใหม่ (Murray, 2010; Lévesque, 2012; Cloutier, 2003; Longtin et al., 2024) จากผลการศึกษาของ Bataglin and Kruglianskas (2022) พบว่า นวัตกรรมทางสังคม เป็นคำหลักที่ถูกอ้างอิงถึงมากที่สุด ซึ่งแสดงผลลัพธ์ของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และทรัพยากรที่ดำเนินการโดยผู้มีส่วนร่วมผ่านกิจกรรมที่ถูกต้องตามกฎหมาย และ “ผลลัพธ์” คือ ผลลัพธ์ ขั้นสุดท้ายเกี่ยวกับการบรรลุเป้าหมายทางสังคม (Iwamoto & Cançado, 2020) ดังนั้น นวัตกรรมทางสังคม จึงอยู่ในฐานะวิธีการทั้งเชิงแนวคิดและเชิงปฏิบัติการส่งมอบผลลัพธ์เชิงบวกทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ชนบทท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคประชาสังคมที่ถือเป็นศูนย์กลางหรือเป็นที่พึ่งปรารถนานวัตกรรม ทางสังคมที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลทั้งด้านนวัตกรรมและการพัฒนาชนบทกับทฤษฎีอย่างใกล้ชิด รวมถึง การจัดระเบียบและสร้างศักยภาพควบคู่ไปกับหลักการที่ได้รับการยอมรับมากขึ้น ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่ นวัตกรรมทางสังคมโดยตรง แต่ก็มีผลคล้ายคลึงกันมากและได้รับการฝังรากลึกในแนวทางนโยบาย (Dionisio et al., 2024)

ด้วยเหตุนี้ งานช่างเงินในประเทศไทย ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นสายงานหัตถกรรมที่พบได้ตามชุมชน ของแต่ละภูมิภาค รูปแบบมีความแตกต่างตามสายสกุลช่างตามท้องถิ่นเช่นเดียวกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือดินแดนภาคอีสานของไทยส่วนใหญ่พบอยู่ในกลุ่มไทยลาวและกลุ่มไทยเชื้อสายเขมร โดยมีลวดลาย เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของเครื่องเงินภาคอีสานที่ชุมชนช่วย (กุย) บ้านเขวาสีรินทร์ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดสุรินทร์ ได้สร้างสรรค์ผลงานออกมาในรูปแบบเครื่องประดับ เช่น ลูกประเกี้ยว ตะเกา (ต่างหู) เป็นต้น ซึ่งเป็นชุมชนสายสกุลช่างเครื่องเงินสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของชาติแขนงนี้อยู่ภายในชุมชน (Phongchawee, 2018) สำหรับการทอผ้าไหม งานหัตถกรรมพื้นบ้านซึ่งเป็นอาชีพที่สำคัญและเป็นมรดก ทางวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ โดยการทอผ้าไหมในจังหวัดสุรินทร์มีลวดลายหลากหลาย เกิดจาก การทอผ้าลายเส้นหรือลวดลายที่ทำให้ผิวสัมผัสแตกต่างกัน เรียกว่า “ลายโครงสร้าง” (Structural Design) เกิดจากการขัดกันของเส้นด้ายที่ไม่สามารถแยกออกได้โดยไม่ทำให้ผ้าเสียหายหรือเสื่อมคุณสมบัติ (Sailasut, 1996) ถือเป็นอาภรณ์ที่งดงามและทรงคุณค่าจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ มีความสำคัญ ทางประวัติศาสตร์ของชาวไทยเขมรในจังหวัดสุรินทร์ที่ต้องอาศัยความประณีต การจัดเรียงเส้นไหมให้คงที่ และคุณภาพของเส้นไหมที่เล็กละเอียดหรือไหมน้อยคุณภาพสูงที่ได้จากการสาวเส้นไหมครั้งแรก โดยภายใน จังหวัดสุรินทร์นิยมใช้ทอผ้ามัดหมี่ (Leesuwan, 1987)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ให้ความสำคัญกับงานหัตถกรรมพื้นบ้านของชาวจังหวัดสุรินทร์ โดยนำอัตลักษณ์ ทางภูมิปัญญามาพัฒนาต่อยอดเป็นนวัตกรรมศิลปะการแสดงจากภูมิปัญญางานฝีมือเครื่องเงินและผ้าไหม ทอมือของชาวสุรินทร์ สามารถสะท้อนค่านิยมท้องถิ่นที่เติบโตตามกาลเวลาโดยชุมชนยอมรับและเป็นเจ้าของ วัฒนธรรม พร้อมทั้งเป็นแนวทางการเตรียมคนรุ่นใหม่ให้ดำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรมไว้ เพื่อให้แน่ใจว่า คุณค่าท้องถิ่นของชุมชนจะไม่สูญหายไปจากยุคโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันและเข้าสู่ยุคดิจิทัลที่รวดเร็ว

(Hapidzin et al., 2024; Narawati et al., 2021; Sunaryo et al., 2024) รวมทั้งเป็นโอกาสส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชนและรายได้ของครอบครัว ทำให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะทางวัฒนธรรม สังคม และสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจเชื่อมโยงกระบวนการทางนวัตกรรมการตลาดได้ต่อเนื่องต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาหัตถกรรมและวิธีขั้นตอนการผลิตงานหัตถกรรมเครื่องเงิน “ประเทียม” หัตถกรรม “ผ้าไหมทอมือ” อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อพัฒนานวัตกรรมการแสดงนาฏยประดิษฐ์ ชุด “นวัตกรรมหัตถศิลป์ถิ่นสุรินทร์” ที่มาจากภูมิปัญญาหัตถกรรมอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
3. เพื่อนำนวัตกรรมไปใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

การทบทวนวรรณกรรม

ภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถตีความได้ว่าเป็นภูมิปัญญาแห่งชีวิตที่มีอยู่ในสถานที่ทางสังคม มีรากฐานมาจากประเพณีและบรรทัดฐานทางวัฒนธรรม มีความเกี่ยวข้องกับการสร้างวัฒนธรรมและการยืนยันตัวตนซึ่งกำหนดทิศทางของพลวัตชุมชน ค่านิยมดั้งเดิม ความหลากหลายทางศิลปะ ความร่ำรวยทางวัฒนธรรมและเอกลักษณ์อันไม่อาจลบเลือน โดยเป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ประสบการณ์แต่ละวัน และประเพณีทางประวัติศาสตร์ในสังคมที่แสดงถึงภูมิปัญญาของชีวิตมนุษย์ (Wahab et al., 2020) ขณะเดียวกัน ยังเกี่ยวข้องกับความเข้าใจคุณค่าทางสังคมและจิตวิญญาณที่กำหนดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนอย่างลึกซึ้งเป็นทรัพย์สินอันล้ำค่า เป็นพื้นฐานการผลิตสินค้าและบริการที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวแตกต่างจากผลิตภัณฑ์ที่ผลิตใหม่ปริมาณมาก (Alamineh et al., 2023) ซึ่งผลิตภัณฑ์หัตถกรรมส่วนใหญ่ถูกกำหนดให้เป็นสิ่งของทำด้วยมือ มักใช้เครื่องมือในการทำที่ง่าย โดยทั่วไปมีลักษณะทางศิลปะและหรือแบบดั้งเดิมที่มีประโยชน์และสามารถเป็นของตกแต่งได้ 3 ประเภท ประกอบด้วย 1) สินค้าอุปโภคบริโภค เช่น รองเท้า หวี เครื่องทอมือ สิ่งทอ เช่น ผ้าคลุมไหล่ เสื้อคลุม ผ้าปูที่นอน เป็นต้น 2) อุตสาหกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์จากป่า และ 3) สิ่งของประดับตกแต่ง เช่น เครื่องเพชรพลอย ต่างหู กระดิ่งหุ้มข้อ สร้อยคอ ชุดประดับศีรษะ และอื่น ๆ เช่น ภาพวาดฝาผนัง เทพเจ้าทังไม้หรือหิน เป็นต้น โดยสิ่งประดิษฐ์หัตถกรรมตกแต่งเหล่านี้ มีไว้สำหรับใช้เองหรือขายและหรือแลกเปลี่ยนเป็นเงินในตลาด (Sinha et al., 2024)

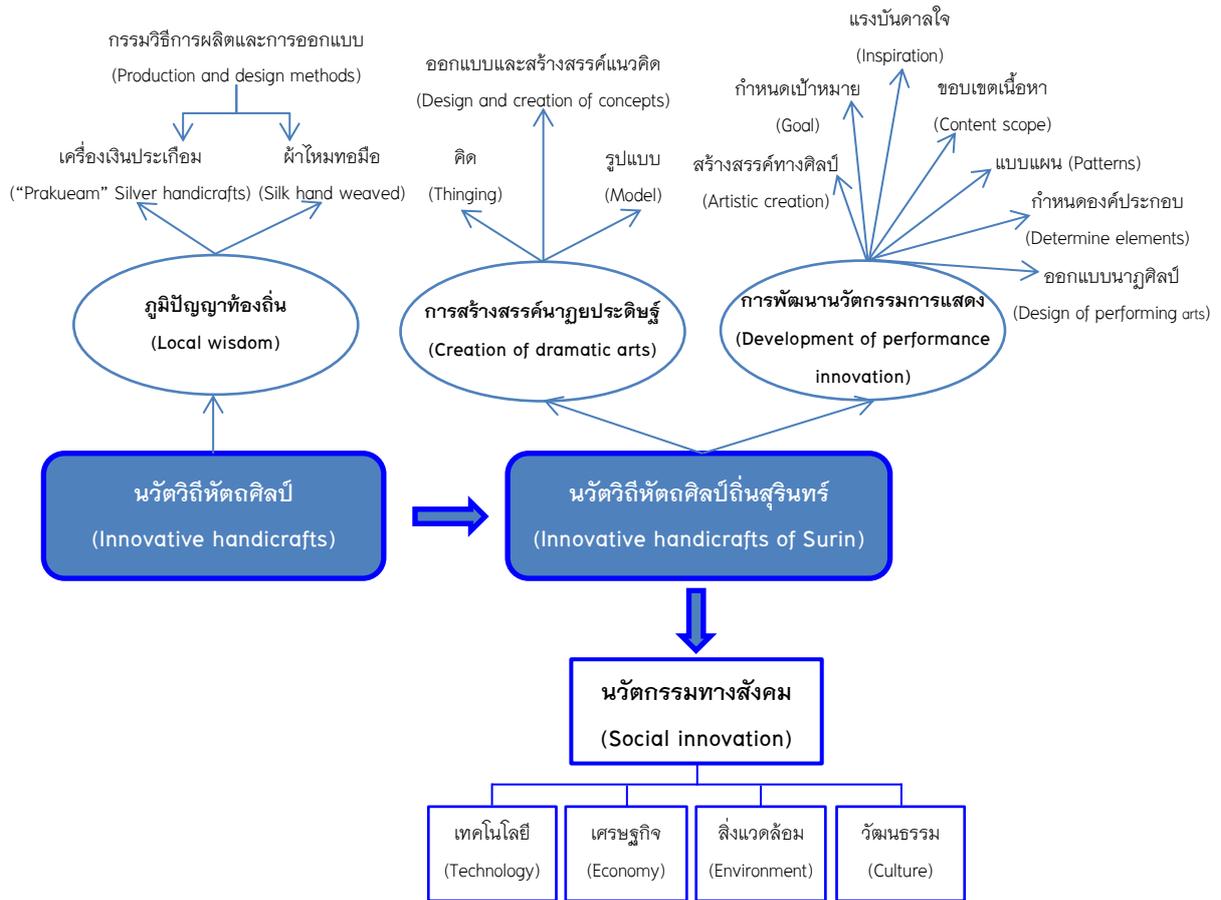
นวัตกรรมหัตถศิลป์ (Innovative Handicrafts) มีลักษณะเด่นที่ต้องอาศัยความรู้ ความชำนาญ ฝีมือการผลิตที่ยอดเยี่ยม และประเพณีการผลิตเป็นที่ยอมรับ ซึ่งไม่สามารถฟื้นฟูได้ในบริบทอื่นนอกเหนือจากบริบทเดิม โดยมีลักษณะเฉพาะความเป็นเลิศของงานฝีมือช่วยสนับสนุนการเติบโตทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจของแต่ละภูมิภาค วงจรชีวิตผลิตภัณฑ์แต่ละชิ้นจะถูกกำหนดโดยขนาดทางเศรษฐกิจและภูมิหลังทางวัฒนธรรมที่มุ่งหวังนำเสนอ พัฒนารูปแบบ กระบวนการและการผลิตแบบใหม่ ผ่านความสามารถของนักออกแบบและศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงานสู่เส้นทางกรวิจัยและนวัตกรรม ช่วยให้ศิลปินสามารถแปลงกรอบทฤษฎี

ที่ได้มาให้เป็นการออกแบบขั้นสุดท้ายได้ (Tosi et al., 2024) สำหรับแนวคิดการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ จากภูมิปัญญาท้องถิ่น จำแนกได้เป็นด้านกรรมวิธีการผลิต คือ สามารถผลิตได้ตามความชำนาญของช่างเครื่องเงิน ใช้วิธีแบบดั้งเดิมผสมผสานกับการใช้เครื่องทุ่นแรงในการผลิตเครื่องประดับเงิน และด้านการออกแบบ คือ เป็นรูปแบบที่มีลักษณะแสดงลักษณะเฉพาะถิ่นและการพัฒนารูปแบบตามความเหมาะสมตามต้องการ มุ่งประโยชน์ใช้สอยและมีความสวยงาม การจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว หรือเป็นของที่ระลึก (Suksod, 2001)

การพัฒนานวัตกรรมการแสดง เป็นการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดการสร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ คือ การคิด การออกแบบ และการสร้างสรรค์แนวคิด รูปแบบ และส่วนประกอบสำคัญในการแสดง ทำให้นาฏศิลป์มีความสมบูรณ์ตามที่ตั้งใจไว้ โดยกำหนดขั้นตอนที่ 1 คิดให้นาฏศิลป์ เช่น พิธีกรรมและพิธีการส่งเสริมกิจกรรม เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ความคิดสร้างสรรค์ทางศิลป์ พัฒนาอาชีพ เป็นต้น ขั้นที่ 2 กำหนดความคิดหลัก 2 ระดับ คือ ระดับเป้าหมาย และระดับวัตถุประสงค์ ขั้นที่ 3 ประมวลข้อมูล 2 ลักษณะ คือ ข้อเท็จจริง และแรงบันดาลใจ ขั้นที่ 4 กำหนดขอบเขต ครอบคลุมเนื้อหาสาระ ขั้นที่ 5 กำหนดรูปแบบ ได้แก่ แบบแผนนาฏศิลป์ตามโครงสร้างเดิมมาเป็นหลักการสร้างสรรค์ การผสมผสานจารีตประเพณี การแสดงร่วมสมัย การแสดงนาฏศิลป์ไทยกับบัลเล่ย์ การนำลักษณะเด่น โครงสร้างท่าทางหรือเทคนิคเฉพาะมาเป็นหลัก การแสวงหาท่าทางใหม่มาใช้ออกแบบ การอยู่นอกนาฏยจารีต เป็นต้น 6) กำหนดองค์ประกอบผู้แสดง รูปแบบเครื่องแต่งกาย ฉาก เพลง แสง เสียง 7) ออกแบบนาฏศิลป์ด้วยทฤษฎีทางทัศนศิลป์ 2 ส่วน คือ องค์ประกอบด้านจุด เส้น รูปทรง สี พื้นผิว และจัดองค์ประกอบด้านความมีเอกภาพ ความสมดุล ความกลมกลืน ความแตกต่าง และทฤษฎีแห่งการเคลื่อนไหว ประกอบด้วย การใช้พลังงานด้านความแรง เน้นพลัง และใช้พลัง การใช้ที่ว่างด้านตำแหน่ง ขนาด ทิศทาง และขั้นตอนการออกแบบด้านการกำหนดโครงสร้างโดยรวม การแบ่งช่วง ท่าทางและทิศทาง การลงรายละเอียด (Wirunrak, 2006)

นวัตกรรมทางสังคม (Social innovation: SI) ประกอบด้วย มิติเทคโนโลยี เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ในการทำงานของผลิตภัณฑ์และบริการเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง มิติสิ่งแวดล้อม เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์หรือบริการเพื่อแก้ไขอุปสรรคและความท้าทายของปัญหา มิติเศรษฐกิจ เกี่ยวข้องกับความสามารถของผลิตภัณฑ์หรือบริการเพื่อสร้างมูลค่าสำหรับผู้ให้บริการหรือการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจในสังคม และมิติวัฒนธรรม เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์และบริการเพื่อเสริมสร้างด้านวัฒนธรรมและการศึกษาชุมชนเป้าหมาย (González & Alonso, 2022) ซึ่ง Rogers (2003) ได้ระบุองค์ประกอบหลักของการแพร่กระจายของนวัตกรรม คือ นวัตกรรม ช่องทางการสื่อสาร เวลา และระบบสังคม โดยจำแนกกระบวนการรับนวัตกรรมในรูปแบบกระบวนการตัดสินใจนวัตกรรม คือ 1) การรับรู้ 2) การโน้มน้าวใจ 3) การตัดสินใจหรือปฏิเสธ 4) การนำแนวคิดไปใช้ และ 5) การยืนยัน (Rogers, 1995)

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น โดยนำมาประยุกต์และสร้างเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

Figure 1. Research Conceptual Framework

ที่มา: วิเคราะห์โดยผู้วิจัย

Source: Analysis by the researcher

วิธีดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ตามขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ถูกนำมาใช้ในการวิจัยเพื่อกำหนดแนวทางการสร้างองค์ความรู้ที่ร่วมมือกัน และมุ่งเน้นการบรรลุการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเชิงบวก โดยวางรากฐานบนรูปแบบที่อิงตามทฤษฎีสน การยอมรับคุณค่าความรู้ในท้องถิ่น และความสามารถในการแก้ไขปัญหาสำคัญของชุมชน (Brydon-Miller, 2001; Fals Borda & Rahman, 1991) ดังมีวิธีดำเนินการวิจัยต่อไปนี้

ประชากร กลุ่มผู้ให้ข้อมูลและวิธีการได้มา

ประชากรการวิจัย คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ พ.ศ. 2565 รวมทั้งสิ้น 34,145 คน (Surin Provincial Statistical Office, 2023) กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงตามคุณสมบัติ ประกอบด้วย 1) ครูภูมิปัญญา ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญการทำเครื่องเงินประเก้อมและผ้าไหมทอมือ 5 คน 2) ตัวแทนประชาชนในพื้นที่อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

20 คน 3) นักศึกษาศาสาวิชานาฏศิลป์ 19 คน และอาจารย์สาขาวิชาดนตรีศึกษา 2 คน สังกัดคณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ 4) ศิลปินด้านการแสดงนาฏศิลป์และขับร้องเพลงพื้นบ้าน ในพื้นที่อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ 3 คน

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้างลักษณะปลายเปิด โดยผู้วิจัยจะทำการเรียนรู้เกี่ยวกับบริบท วิธีการและขั้นตอนการผลิตงานหัตถกรรมพื้นบ้าน 2 ผลิตภัณฑ์ คือ เครื่องเงินประเก้อม และผ้าไหมทอมือ ซึ่งได้รับการยืนยันจาก Merriam (1998) ที่ระบุว่า การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อนักวิจัยที่ไม่มีความรู้เพียงพอเกี่ยวกับปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่งของคำถามที่เกี่ยวข้องได้ และเป็นวิธีที่เหมาะสมที่สุดในการพูดคุยสนทนากับผู้เข้าร่วมโดยไม่จำเป็นต้องให้ผู้วิจัยอยู่ในบทบาทของผู้สัมภาษณ์แบบผู้ชี้แนะในการสัมภาษณ์ (Crawford, 2020) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงไม่มีประเด็นคำถามที่กำหนดไว้ล่วงหน้า

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การจัดกิจกรรมการสนทนากลุ่มร่วมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 5 คนในพื้นที่ เพื่อกระตุ้นความคิด และการอภิปรายภายในกลุ่มร่วมกับการสัมภาษณ์ และการศึกษากับวิธีขั้นตอนการผลิตงานหัตถกรรม เครื่องเงินประเก้อม และหัตถกรรมผ้าไหมทอมือ พร้อมกับการบันทึกภาพประกอบ

การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้ การสาธิตกรรมวิธีการผลิตหัตถกรรมเครื่องเงินและผ้าไหมทอมือ ร่วมกับการระดมสมองเพื่อร่วมกันออกแบบสร้างสรรค์ชุดการแสดง ตามหลักการสร้างสรรค์การแสดง ประกอบด้วย ที่มาของการแสดง ดนตรี ทำนองเพลง เนื้อร้อง ผู้แสดงและจำนวนผู้แสดง ลักษณะการแต่งกาย ลีลาท่ารำ ลักษณะการแปรแถว และอุปกรณ์ประกอบการแสดง ร่วมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นตัวแทนประชาชน ในพื้นที่อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ 20 คน และนักศึกษาศาสาวิชานาฏศิลป์ 10 คน ซึ่งเป็นรูปแบบ การวิจัยแบบมีส่วนร่วม โดยให้ผู้เข้าร่วมมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน (Merriam, 1998)

การดำเนินการตามขั้นตอนการออกแบบงานสร้างสรรค์นาฏศิลป์ (Wirunrak, 2006)

1. การกำหนดโครงร่างรวม โดยการนำข้อค้นพบที่ได้จากการสนทนากลุ่มและการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ มาทำการออกแบบท่ารำตามองค์ประกอบและหลักการสร้างสรรค์การแสดงนาฏยประดิษฐ์ ร่วมกับนักศึกษาศาสาวิชานาฏศิลป์ 9 คน อาจารย์สาขาวิชาดนตรีศึกษา 2 คน ศิลปินด้านการแสดงนาฏศิลป์ และขับร้องเพลงพื้นบ้าน 3 คน

2. ท่ารำ เป็นแบบผสมผสานท่าระบำ ท่าละครและท่าเต้น โดยการนำเรื่องราวเกี่ยวกับกรรมวิธี ขั้นตอนการผลิตงานหัตถกรรมผ้าไหมทอมือและงานหัตถกรรมเครื่องเงินประเก้อมโบราณ เพื่อสื่อเอกลักษณ์ มรดกภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านของชาวสุรินทร์ ลีลาท่ารำมีการผสมผสานท่ารำให้มีลีลาท่าแปลกใหม่ เพื่อความสนุกสนาน โดยมีการใช้ท่าเต้น ผสมผสานกับท่วงท่าลีลาการพ้อนอีสาน ได้แก่ ท่ารำนานาฏศิลป์ไทย ท่ารำนานาฏศิลป์ตะวันออก นาฏศิลป์พื้นเมืองอีสานเหนือ และนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสานใต้ เป็นต้น

3. ทำนองเพลง เป็นแบบเพลงพื้นบ้านกันตรึมผสมผสานเครื่องดนตรีสากล ออกแบบเนื้อร้อง โดยใช้ภาษาเขมรและภาษาไทย การแต่งกายและทรงผมทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง แบ่งตามรูปแบบการแสดง

4. การแต่งกาย โดยนำหลักการแต่งกายตามแบบวัฒนธรรมของชาวจังหวัดสุรินทร์มาออกแบบเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดสุนทรียะความงดงามในรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ไทย

5. การแปรแถว มีลักษณะที่ไม่สลับซับซ้อนมาก แต่คำนึงถึงการออกแบบตำแหน่งให้สมดุลแบบสมมาตรในลักษณะการแสดงรำไท่นและลักษณะปรับปรุงใหม่ เช่น แถวหน้ากระดาน ขนานแถว หน้ากระดาน ทแยงมุม แถวตอนเดียว-ตอนคู่ แถวยืนปากผายหรือปากพั้ง วงกลมชั้นเดียว วงกลมซ้อน แถวตั้งซุ้ม แถววงกลมเดี่ยว แถววงกลมคู่ เป็นต้น

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้ในการตรวจสอบสามเ้าด้านข้อมูลเป็นกลยุทธ์ที่ช่วยตรวจสอบและทำความเข้าใจข้อมูลการวิจัย (Denzin, 2009) เกี่ยวกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ความสนใจ และบริบทที่นำมากำหนดหมวดหมู่แบบอุปนัย (Mayring, 2015) ถูกนำมาใช้สำหรับทำความเข้าใจข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การศึกษากรณีวิธีการผลิตหัตถกรรม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยระบุคำพูดและประโยคที่สนับสนุนกรณีวิธีการผลิตงานหัตถกรรม และทำการประยุกต์ใช้การวิเคราะห์เชิงสัมพันธ์ (Relational Analysis) (Esangbedo et al., 2022; Mausam et al., 2023) พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นที่พบในข้อมูลกับหลักการสร้างสรรค์การแสดงนาฏยประดิษฐ์เชื่อมโยงกับรูปแบบการแสดง การออกแบบท่ารำ การแต่งกาย การแปรแถว และดนตรีประกอบการแสดง

ผลการวิจัย

การศึกษานโยบายปัญหาหัตถกรรมและวิชิขั้นตอนการผลิตงานหัตถกรรมเครื่องเงิน “ประเทียม” หัตถกรรม “ผ้าไหมทอมือ” อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ แสดงผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ภูมิปัญญาหัตถกรรมเครื่องเงินประเทียม พบว่า ช่างฝีมืองานเครื่องเงินประเทียมได้รับการถ่ายทอดและเรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่น โดยมีเอกลักษณ์เฉพาะที่เน้นลวดลายและความประณีต คือ ลวดลายที่อิงธรรมชาติในท้องถิ่น ซึ่งต้องใช้ความละเอียดอ่อนและใช้เวลาค่อนข้างนานมาก ทำให้ต้องมีความอดทนและความตั้งใจในการทำสูงมาก นอกจากนี้ ยังมีความต้องการสร้างเครือข่ายช่างฝีมือและได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อการพัฒนาและอนุรักษ์ภูมิปัญญาให้คงอยู่อย่างมีคุณค่าต่อไป ตัวอย่างการสัมภาษณ์จากการสนทนาภายในกลุ่ม

“...เครื่องเงินประเทียมมีมานานหลายร้อยปี ช่างทำเครื่องเงินก็เริ่มจากการเรียนรู้ เลียนแบบและพัฒนาฝีมือต่อ ๆ กันมาตามปู่ย่าตายาย...” (ครูภูมิปัญญา คนที่ 1, การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 กันยายน 2566)

“...การทำเครื่องเงินต้องใช้ค้อนตีและต้องมีเครื่องมือพิเศษใช้ขึ้นรูปตามแบบแล้วก็ต้องใช้ฝีมือแกะสลักลวดลายด้วย...” (ครูภูมิปัญญา คนที่ 2, การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 กันยายน 2566)

“...คนรุ่นใหม่ที่จะมาสืบทอดงานฝีมือเครื่องเงินประเทียมมีน้อย และต้นทุนวัตถุดิบอย่างเงินบริสุทธิ์ก็มีราคาสูงขึ้นเรื่อย ๆ...” (ครูภูมิปัญญา คนที่ 3, การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 กันยายน 2566)

โดยแสดงตัวอย่างวิธีขั้นตอนการผลิตงานหัตถกรรมเครื่องเงินประเกียม ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ตัวอย่างกรรมวิธีการผลิตงานหัตถกรรมเครื่องเงินประเกียม

Figure 2. Exemple of Production process of silver handicrafts “Prakueam”

ที่มา: ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 9 กันยายน 2566 บ้านครูประเกียม อำเภอสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

Source: Photo recorded on 9 September 2023 at Prakueam House, Khwao Sinarin District, Surin Province

จากภาพที่ 2 แสดงตัวอย่างวิธีการผลิตหัตถกรรมเครื่องเงินประเกียม โดยเริ่มต้นด้วยการไหว้ครูประเกียม จากนั้นทำการชั่งน้ำหนักเม็ดเงินด้วยเครื่องชั่งเงินแล้วเทลงเบ้าหลอมที่มีความร้อนสูง นำเงินจากเบ้าหลอมไปรีดเป็นแผ่นด้วยเครื่องรีดโลหะแล้วนำมาตัดและม้วนให้เป็นทรงกระบอก ทำการตีขึ้นรูปปิดปากเม็ดประเกียมด้วยลวดและตกแต่งริมขอบแล้วใช้ขันอุดเม็ดประเกียม จากนั้นทำการแกะสลักลวดลายบนเม็ดประเกียมแล้วเจาะรูเม็ดประเกียม นำเม็ดประเกียมไปขัดล้างทำความสะอาดให้ขาวแล้วนำไปร้อยเป็นเครื่องประดับในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ สร้อยคอ สร้อยข้อมือ กระดุม เข็มขัด ปิ่นปักผม ต่างหู กำไลข้อมือ ข้อเท้า สังกวาล เขียนหมาก ขันเงิน เป็นต้น

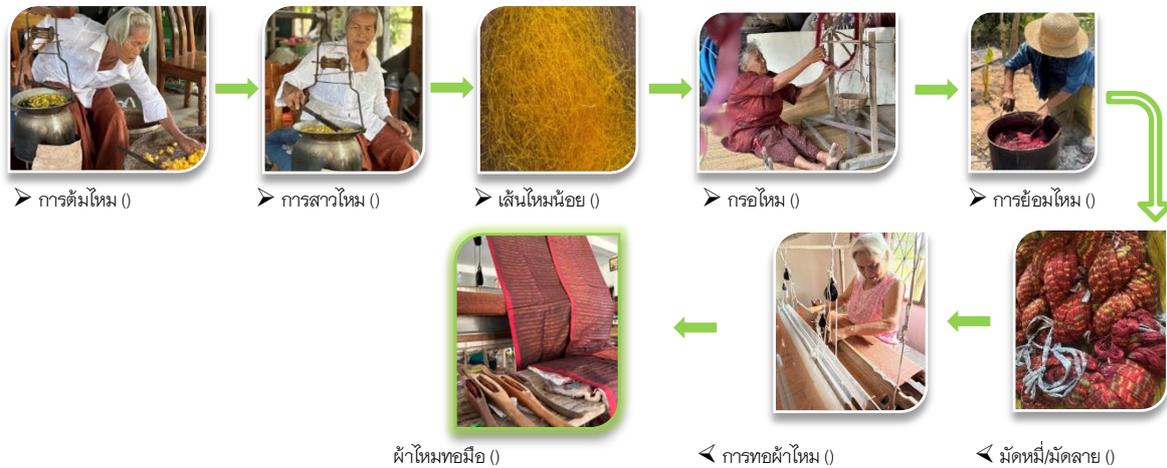
2. ภูมิปัญญาหัตถกรรมผ้าไหมทอมือ พบว่า การทอผ้าเป็นวิถีชีวิตของชาวบ้านที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยมีการใช้เทคนิคการย้อมสีจากธรรมชาติ ได้แก่ เปลือกไม้ ใบไม้ ดอกไม้ท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งมีเอกลักษณ์ของลายผ้าไหมแบบลายหมี่คั่น ลายเกล็ดปลา ลายดอกพิกุล และจำเป็นต้องใช้ฝีมือการทอผ้าไหมด้วยความละเอียดและแม่นยำในการสร้างลวดลายค่อนข้างนาน ดังนั้น การทำความเข้าใจวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของผ้าไหมเพื่อการพัฒนาและต่อยอดให้ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ตัวอย่างการสัมภาษณ์จากการสนทนากลุ่ม

“...การทอผ้าไหมมีมายาวนานแล้ว เพราะชาวบ้านปลูกหม่อนเลี้ยงไหมทอผ้าไหมเป็นวิถีของชาวบ้าน เราใช้ทำเสื้อผ้าใส่ไปทำบุญและงานประเพณี...”

(ครูภูมิปัญญา คนที่ 4, การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 กันยายน 2566)

“...การทอผ้าไหมต้องใช้เวลาและต้องตั้งใจทำให้เส้นที่ละลายจนออกมาเป็นเส้นไหมที่สวยงามได้...” (ครูภูมิปัญญา คนที่ 5, การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 กันยายน 2566)

โดยแสดงตัวอย่างวิธีขั้นตอนการผลิตงานหัตถกรรมผ้าไหมทอมือ ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ตัวอย่างกรรมวิธีการผลิตงานหัตถกรรมผ้าไหมทอมือ

Figure 3. Exemple of Production process of handwoven silk

ที่มา: ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 9 กันยายน 2566 บ้านครูผ้าไหมทอมือ อำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

Source: Photo recorded on 9 September 2023 at Handwoven Skill House, Khwao Sinarin District, Surin Province

จากภาพที่ 3 แสดงตัวอย่างวิธีการผลิตงานหัตถกรรมผ้าไหมทอมือ โดยเริ่มต้นจากการสาวไหม ด้วยการต้มในน้ำสะอาด เมื่อรังไหมเริ่มพองตัวออกจึงใช้ปลายไม้เกี่ยวเส้นใยออกมารวมกันเป็นเส้นไหมน้อย จากนั้นทำให้เส้นไหมพันหรือไขว้กัน แล้วทำการมัดหมี่ด้วยเชือกฟางมัดลายแล้วนำไปย้อมสี และเข้าสู่การทอ โดยการไหว้ครูก่อนขึ้นที่ทอผ้าไหม แล้วจึงทำการทอผ้าไหมตามลวดลายและสีที่ต้องการทั้งที่เป็นแบบโบราณ และแบบลายประยุกต์ ทำให้ได้เป็นเส้นผ้าไหมทอมือ

การพัฒนานวัตกรรมการแสดงนาฏยประดิษฐ์ ชุด “นวัตวิถีหัตถศิลป์ถิ่นสุรินทร์” ที่มาจากภูมิปัญญาหัตถกรรมอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า เป็นชุดการแสดงองค์ประกอบรูปแบบการแสดง คือ 1) ทำรำ ตามกรรมวิธีการผลิตหัตถกรรมเครื่องเงินประเก้อมและผ้าไหมทอมือโบราณ เป็นการสื่อถึงเอกลักษณ์มรดกภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านของชาวสุรินทร์ 2) ลีลาท่ารำ เกิดจากการผสมผสานท่าเต้นและการฟ้อนอีสาน ทำให้เกิดลีลาแปลกใหม่และสนุกสนาน 3) การแต่งกายและทรงผม ตามรูปแบบวัฒนธรรมการแต่งกายของชาวจังหวัดสุรินทร์ 4) ดนตรีประกอบการแสดง เป็นการผสมผสานระหว่างดนตรีพื้นบ้านและดนตรีสากลที่เชื่อมโยงกับทำนองเพลงพื้นบ้านอย่างสอดคล้องและลงตัว 5) การแปรแถว ลักษณะไม่สลับซับซ้อนมาก โดยคำนึงถึงความสมดุลแบบสมมาตร จำแนกออกเป็น 4 ช่วง รวมทั้งสิ้น 49 ท่ารำ ดังนี้

ช่วงที่ 1 กรรมวิธีการผลิตหัตถกรรมเครื่องเงินประเก้อม จำนวน 13 ท่ารำ เริ่มต้นด้วยท่ารำที่ 1 ให้อวดรูปประเก้อม ท่ารำที่ 2 ชั่งน้ำหนักเม็ดเงิน ท่ารำที่ 3 นำเม็ดเงินมาหลอมแล้วเทลงเข้าหลอม ท่ารำที่ 4 นำเงินไปรีดเป็นแผ่นด้วยเครื่องรีดโลหะ ท่ารำที่ 5 ตัดแผ่นเงิน ท่ารำที่ 6 ม้วนแผ่นเงิน ท่ารำที่ 7 นำแผ่นเงิน มาตีขึ้นรูป รำที่ 8 การปิดปากเม็ดประเก้อมและตกแต่ง ท่ารำที่ 9 อุดเม็ดประเก้อมด้วยชั้น หรือ “ยึดชั้น” ท่ารำที่ 10 แกะสลักลวดลายบนเม็ดประเก้อม ท่ารำที่ 11 เจาะรูเม็ดประเก้อม ท่ารำที่ 12 ชัดล้างทำความสะอาดเม็ดประเก้อม และท่ารำที่ 13 ร้อยประเก้อมเป็นเครื่องประดับ

ช่วงที่ 2 กรรมวิธีการผลิตหัตถกรรมผ้าไหมทอมือ จำนวน 14 ท่ารำ เริ่มต้นด้วยท่ารำที่ 15 ปลูกหม่อน ท่ารำที่ 16 เก็บใบหม่อน ท่ารำที่ 17 เลี้ยงไหม ท่ารำที่ 18 สาวไหม ท่ารำที่ 19 ฟอกและขยี้เส้นไหม ท่ารำที่ 20 มัดหมี่ หรือ มัดลาย ท่ารำที่ 21 ย้อมเส้นไหมด้วยสีธรรมชาติ ท่ารำที่ 22 ล้างเส้นไหม ท่ารำที่ 23 กระตุกเส้นไหม ท่ารำที่ 24 ตากเส้นไหม ท่ารำที่ 25 คั้นเส้นไหม ท่ารำที่ 26 ปั่นไหม ท่ารำที่ 27 ให้อวดรูป ก่อนขึ้นก็ทอผ้าไหม และท่ารำที่ 28 ทอผ้าไหม

ช่วงที่ 3 การเกี่ยวพาราสีระหว่างชายและหญิง จำนวน 9 ท่ารำ เริ่มต้นด้วยท่ารำที่ 29 เปิดม่าน เตรียมออกจากม่าน ท่ารำที่ 30 ทักทายหญิงสาว ท่ารำที่ 31 เชิดชูความงดงามของหญิงสาว ท่ารำที่ 32 พุดคุยหยอกล้อสาว ท่ารำที่ 33 เชิญชวนหญิงสาวให้หลงรัก ท่ารำที่ 34 รำเกี่ยวสาว ท่ารำที่ 35 เชิญชวน หญิงสาว ท่ารำที่ 36 เชิญชวนหญิงสาวที่หมายปองให้มาสวมใส่ประเก้อม ท่ารำที่ 37 เชิญชวนหญิงสาว ให้มารักตน

ช่วงที่ 4 ความรุ่งเรืองของหัตถศิลป์ถิ่นสุรินทร์ จำนวน 12 ท่ารำ เริ่มต้นด้วยท่ารำที่ 38 ความยิ่งใหญ่ ของหัตถศิลป์ ท่ารำที่ 39 เชิดชูหัตถศิลป์ ท่ารำที่ 40 ของดีเมืองศรีสุรินทร์ ท่ารำที่ 41 เรียงร้อยสร้อยประเก้อม ท่ารำที่ 42 ความพลีไหวของผ้าไหม ท่ารำที่ 43 ผ้าไหมผุดผ่องสวยงาม ท่ารำที่ 44 ชื่อเสียงก้องไกล ท่ารำที่ 45 งดงามก้องไกล ท่ารำที่ 46 ความภาคภูมิใจ ท่ารำที่ 47 ความเจริญรุ่งเรืองของหัตถศิลป์ เมืองสุรินทร์ ท่ารำที่ 48 ล้ำค่าภูมิปัญญาทางใจ และท่ารำที่ 49 ทำช้างเมืองสุรินทร์

การนำนวัตกรรมไปใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ โดยการเข้าร่วมกิจกรรมในเวทีสาธารณะชุมชนด้วยการแสดงชุด “หัตถศิลป์ถิ่นสุรินทร์” ดังนี้

1. งานประเพณีแซนโถงวันกตัญญูบูชาบรรพบุรุษ

(The Sandonta ancestor worship tradition in the day of gratitude to worship ancestors)

5. พิธีเปิดงานเสาหลักเมืองสุรินทร์ ครั้งที่ 6 ประจำปี 2566

(Opening Ceremony of the 6th Surin City Pillar Shrine Festival in 2023)

2. งานมหัศจรรย์งานช้างสุรินทร์ ประจำปี 2566
(Surin Elephant Round Up Festival 2023)

6. เทศกาลการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมนานาชาติ
(1st Thailand International Cultural Exchange Festival : Thailand-CEF 1)

3. งานประเพณีลอยกระทง ประจำปี 2566
(Loy Krathong Festival 2023)

7. งานเครื่องเคลือบพันปี จังหวัดบุรีรัมย์
(thousand-year Coated Pottery Festival, Buriram Province)

4. โครงการหน่วยแพทย์และทันตแพทย์เคลื่อนที่
(Mobile Medical and Dentist Unit Project)

8. งานวันไหมสุรินทร์
(Surin's Thai Silk Fair)

ภาพที่ 4 ตัวอย่างการจัดการแสดง ชุด “หัตถศิลป์ถิ่นสุรินทร์” ในเวทีสาธารณะ

Figure 4. The dance performance, titled “Innovative Handcrafts of Surin” in public events

ที่มา: สังเคราะห์ภาพโดยผู้วิจัย

Source: Analysis by the researcher

จากภาพที่ 4 แสดงตัวอย่างการจัดการแสดงชุด “หัตถศิลป์ถิ่นสุรินทร์” ในเวทีสาธารณะ จำนวน 8 งาน โดยมีผลกระทบ จำนวน 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ ผลลัพธ์จากการวิจัย คือ นวัตกรรมชุดการแสดง “หัตถศิลป์ถิ่นสุรินทร์” ได้เข้าร่วมกิจกรรมในเวทีสาธารณะชุมชน จำนวน 8 งาน ประกอบด้วย

งานประเพณีแซนโฎนตา วันกตัญญูบุญบาตรพบุรุษ เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2566 ณ บริเวณลานกลางแจ้งศาลตายาย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ โดยมีผู้เข้าชม คือ ประชาชนภายในจังหวัดสุรินทร์ และภายนอกจังหวัดสุรินทร์ รวม 875 คน ผู้ได้รับผลกระทบ คือ นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ (ผู้แสดง) จำนวน 25 คน มีรายได้หรือค่าจ้าง เป็นเงิน 3,500 บาท

งานการประกวดธิดาผ้าไหมจังหวัดสุรินทร์ ประจำปี 2566 ในงาน “มหัศจรรย์งานช้างสุรินทร์ ประจำปี 2566” เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2566 ณ ในเวทีกลางมหัศจรรย์งานช้างสุรินทร์ อำเภอเมืองสุรินทร์ โดยมีผู้เข้าชม คือ ประชาชนภายในจังหวัดสุรินทร์และภายนอกจังหวัดสุรินทร์ รวม 1,500 คน ผู้ได้รับผลกระทบ ประกอบด้วย นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ (ผู้แสดง) จำนวน 25 คน มีรายได้หรือค่าจ้าง เป็นเงิน 5,000 บาท ชุมชนมีรายได้จากการขายสินค้าผลิตภัณฑ์ผ้าไหมและเครื่องเงินประเก้อม จำนวน 10 ร้าน ร้านละ 12,000 บาท รวมเป็นเงิน 120,000 บาท

งานเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมกันตรึมและการแสดงท้องถิ่นสุรินทร์ในงานประเพณีลอยกระทง ประจำปี 2566 28 พฤศจิกายน 2566 ณ องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองที่ ชุมชนบ้านเมืองที่ อำเภอเมืองสุรินทร์ โดยมีผู้เข้าชม คือ ประชาชนภายในจังหวัดสุรินทร์และภายนอกจังหวัดสุรินทร์ รวม 500 คน ผู้ได้รับผลกระทบ ประกอบด้วย นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ (ผู้แสดง) จำนวน 35 คน มีรายได้หรือค่าจ้าง เป็นเงิน 7,000 บาท ชุมชนมีรายได้จากการขายสินค้าผลิตภัณฑ์ผ้าไหมและเครื่องเงินประเก้อม จำนวน 2 ร้าน ร้านละ 5,000 บาท รวมเป็นเงิน 10,000 บาท

โครงการหน่วยแพทย์และทันตแพทย์เคลื่อนที่ เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2566 ณ โรงแรมทองธารินทร์ อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัด สุรินทร์ โดยมีผู้เข้าชม คือ ประชาชนภายในจังหวัดสุรินทร์ และภายนอกจังหวัดสุรินทร์ รวม 250 คน ผู้ได้รับผลกระทบ ประกอบด้วย นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ (ผู้แสดง) จำนวน 35 คน มีรายได้หรือค่าจ้าง เป็นเงิน 5,000 บาท ชุมชนมีรายได้จากการขายสินค้าผลิตภัณฑ์ผ้าไหมและเครื่องเงินประเก้อม จำนวน 2 ร้าน ร้านละ 8,000 บาท รวมเป็นเงิน 16,000 บาท

งานพิธีเปิดงานเสาหลักเมืองสุรินทร์ ครั้งที่ 6 ประจำปี 2566 โดยการจัดงานมีการมอบรางวัลเชิดชูเกียรติให้กับผู้ที่ทำคุณประโยชน์แก่จังหวัดสุรินทร์ เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2566 ณ บริเวณอนุสาวรีย์พระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัด สุรินทร์ มีผู้เข้าชม คือ ประชาชนภายในจังหวัดสุรินทร์และภายนอกจังหวัดสุรินทร์ รวม 1,000 คน ผู้ได้รับผลกระทบ ประกอบด้วย นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ (ผู้แสดง) จำนวน 55 คน มีรายได้หรือค่าจ้าง เป็นเงิน 5,000 บาท ชุมชนมีรายได้จากการขายสินค้าผลิตภัณฑ์ผ้าไหมและเครื่องเงินประเก้อม จำนวน 10 ร้าน ร้านละ 10,000 บาท รวมเป็นเงิน 100,000 บาท

งานเทศกาลการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมนานาชาติ ประจำประเทศไทย ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2567 ณ เวทีกลางสวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา (สวนใหม่) อำเภอเมืองสุรินทร์ มีผู้เข้าชม คือ ประชาชนภายในจังหวัดสุรินทร์และภายนอกจังหวัดสุรินทร์ รวม 1,200 คน ชาวต่างประเทศ จำนวน 12 ประเทศ ผู้ได้รับผลกระทบ ประกอบด้วย นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ (ผู้แสดง) จำนวน 25 คน มีรายได้หรือค่าจ้าง เป็นเงิน 5,000 บาท ชุมชนมีรายได้จากการขายสินค้าผลิตภัณฑ์ผ้าไหมและเครื่องเงินประเก้อม จำนวน 15 ร้าน ร้านละ 15,000 บาท รวมเป็นเงิน 250,000 บาท

งานเครื่องเคลือบพันปี จังหวัดบุรีรัมย์ เมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2567 ณ บริเวณที่ว่าการอำเภอบุรีรัมย์ มีผู้เข้าชม คือ ประชาชนภายในจังหวัดบุรีรัมย์และภายนอกจังหวัด รวม 1,000 คน ผู้ได้รับผลกระทบ ประกอบด้วย นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ (ผู้แสดง) จำนวน 60 คน มีรายได้หรือค่าจ้าง เป็นเงิน 10,000 บาท

ชุมชนมีรายได้จากการขายสินค้าผลิตภัณฑ์ผ้าไหมและเครื่องเงินประเก้อม จำนวน 5 ร้าน ร้านละ 10,000 บาท รวมเป็นเงิน 80,000 บาท

งานวันไหมสุรินทร์ เพื่อแสดงศักยภาพกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผลผลิตและผลลัพธ์การขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านราชภัฏชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2567 ณ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ มีผู้เข้าชม คือ ประชาชนภายในจังหวัดสุรินทร์ และภายนอกจังหวัด รวม 450 คน ผู้ได้รับผลกระทบ ประกอบด้วย นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ (ผู้แสดง) จำนวน 25 คน มีรายได้หรือค่าจ้าง เป็นเงิน 5,000 บาท ชุมชนมีรายได้จากการขายสินค้าผลิตภัณฑ์ผ้าไหมและเครื่องเงินประเก้อม จำนวน 17 ร้าน ร้านละ 8,000 บาท รวมเป็นเงิน 136,000 บาท

2. ด้านการศึกษา ผลลัพธ์การวิจัย คือ นวัตกรรมวิถีทัศน์สื่อการเรียนการสอนชุดการแสดง “ทัศนศิลป์ถิ่นสุรินทร์” จำนวน 1 ชุด เพลงและคู่มือการแสดงท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 1 ชุด โดยมีผู้เข้าชม คือ ประชาชนภายในจังหวัดสุรินทร์และภายนอกจังหวัด จำนวน 1,200 คน ผู้ได้รับผลกระทบ ประกอบด้วย นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ (ผู้แสดง) จำนวน 25 คน มีรายได้หรือค่าจ้าง เป็นเงิน 5,000 บาท และชุมชน มีรายได้จากการขายสินค้าผลิตภัณฑ์ผ้าไหมและเครื่องเงินประเก้อม จำนวน 15 ร้าน ร้านละ 15,000 บาท รวมเป็นเงิน 225,000 บาท

3. ด้านนวัตกรรม โดยนำผลลัพธ์การวิจัยไปใช้ คือ การจัดการเรียนการสอนด้วยวิถีทัศน์ชุดการแสดง สำหรับการนำนวัตกรรมไปใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีจำนวน 3 ชุด คือ วิถีทัศน์การแสดง เนื้อเพลงและเนื้อร้อง และหนังสือการแสดงท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์ โดยมีผู้เข้าชม คือ ประชาชนภายในจังหวัด และภายนอกจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 1,200 คน ผู้ได้รับผลกระทบ ประกอบด้วย นักศึกษาสาขาวิชานาฏศิลป์ (ผู้แสดง) จำนวน 25 คน มีรายได้หรือค่าจ้าง เป็นเงิน 5,000 บาท และชุมชน มีรายได้จากการขายสินค้าผลิตภัณฑ์ผ้าไหมและเครื่องเงินประเก้อม จำนวน 15 ร้าน ร้านละ 15,000 บาท รวมเป็นเงิน 225,000 บาท

อภิปรายผล

ภูมิปัญญาภูมิปัญญาหัตถกรรมและวิถีขั้นตอนการผลิตงานหัตถกรรมเครื่องประดับเงินประเก้อมและผ้าไหมทอมือ สะท้อนให้เห็นความรู้ ความสามารถ และความชำนาญของช่างฝีมือในชุมชนที่เน้นกระบวนการผลิตซึ่งได้รับการสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคนและนำวิธีการมาใช้สร้างสรรค์ผลงานความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นได้อย่างชัดเจน และถือได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าท้องถิ่น ซึ่งการวิจัยของ Nared and Bole (2020) ได้นำแนวทางการมีส่วนร่วมที่คล้ายคลึงกันมาใช้โดยมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อกำหนดรูปแบบการพัฒนาที่อิงตามวัฒนธรรม โดยผลการค้นพบแสดงให้เห็นคุณค่าของมรดกอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของภูมิภาคสามารถส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ หากนำมาใช้เป็นเครื่องมือสร้างแบรนด์ ปัจจัยจูงใจ และวิธีการเสริมพลังชุมชนและเสริมสร้างเอกลักษณ์ท้องถิ่นอย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จในการรักษาความสมบูรณ์ของชุมชนหมู่บ้านเมืองค้ประกอบการนำแนวทางการมีส่วนร่วมไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จเรียกว่า “จิตสำนึกผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย” (Aureli & Del Baldo, 2023)

การพัฒนาวัฒนธรรมการแสดงนาฏยประดิษฐ์จากภูมิปัญญา โดยนำเรื่องราวเกี่ยวกับกรรมวิธี และขั้นตอนการผลิตงานหัตถกรรมผ้าไหมทอมือและงานหัตถกรรมเครื่องเงินประเก้อมโบราณเพื่อสื่อถึงเอกลักษณ์มรดกภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านของชาวสุรินทร์ สีสันท่ารำมีการผสมผสานท่ารำให้มีลีลาท่าที่แปลกใหม่ เพื่อความสนุกสนาน โดยใช้ท่าเด่นผสมผสานกับท่วงท่าลีลาการพ้อนอีสาน ซึ่งเป็นการพัฒนาและนำแนวคิดใหม่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ บริการ และรูปแบบ มาใช้เพื่อตอบสนองความต้องการทางสังคม โดย Zhang et al. (2022) ได้เสนอกรอบการทำงานที่สร้างขึ้นเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การจัดการทรัพย์สินและการอนุรักษ์ที่มีองค์ประกอบในมิติความเป็นเส้นตรง (ดนตรี นิทานพื้นบ้าน คำบรรยาย) ความเป็นระนาบ (ภาพวาดพิมพ์เขียว ภาพถ่าย) พื้นที่ (อาคาร สะพาน ซากปรักหักพัง) เวลา (การแสดงสด ศิลปะการเคลื่อนไหว) และบริบท (ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ศาสนา) ระบุต้นแบบกระบวนการ 3 ประการ คือ 1) ภายนอกเข้าไป การสำรวจความรู้ภายนอกจากนั้นนวัตกรรมจึงเริ่มต้นขึ้นจากภายใน 2) ภายนอก การใช้ประโยชน์จากนวัตกรรมภายในจากนั้นนวัตกรรมจึงเกิดขึ้นภายนอก และ 3) คู่ขนาน การแสวงหานวัตกรรมแบบเปิดแบบ 2 มือ คือ นวัตกรรมและการใช้ประโยชน์ร่วมกัน (Yun et al., 2021)

ชุดการแสดงทางนาฏศิลป์ที่พัฒนาขึ้น สามารถนำไปใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ได้จริง และเป็นที่ยอมรับต่อสาธารณชน รวมทั้งสามารถเป็นต้นแบบการปลูกจิตสำนึกรักษ์ท้องถิ่นให้กับเยาวชน บุคคลที่สนใจต้องการนำไปศึกษา อนุรักษ์ สืบทอด และเผยแพร่ทางด้านศิลปะการแสดงพื้นเมืองอีสานต่อไปได้ เช่นเดียวกับงานวิจัยของกาญจนาวัฒน์ เทพรรงค์ และคณะ (Thepnarong et al., 2021) ที่พบว่าการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์สามารถเป็นต้นแบบของศิลปะการแสดงพื้นเมืองภาคใต้ได้ เนื่องจากสื่อให้เห็นถึงวิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวบ้านที่นับถือศาสนาพุทธในแถบภาคใต้ตอนล่างได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ยังสามารถส่งผลกระทบต่อทางเศรษฐกิจ ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ทูทางสังคมและวัฒนธรรมที่แยกออกจากกันไม่ได้ (Bureau of European Policy Advisers, 2010) โดย Liu et al. (2023) ได้แสดงแนวทางการพัฒนากลยุทธ์ที่สร้างสมดุลระหว่างการฟื้นฟูเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ของผู้คนในการแก้ปัญหาและใช้ทรัพยากรที่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัย พบว่า มีข้อจำกัดเกี่ยวกับการสร้างสรรค์การแสดงเฉพาะหัตถกรรมเครื่องเงินประเก้อมและผ้าไหมทอมือของจังหวัดสุรินทร์ ดังนั้น ควรพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะ ความรู้ เพิ่มการสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา เพื่อขยายแนวทางการสร้างสรรค์การแสดง ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเผยแพร่และอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป คือ ควรมีการขยายขอบเขตการศึกษาหัตถกรรมประเภทงานจักสานเพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางพัฒนาชุดการแสดงสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ รวมทั้งควรให้ความสำคัญกับการประเมินผลและรับข้อเสนอแนะจากสาธารณชนเพื่อการปรับปรุงกลยุทธ์และกิจกรรมการแสดงให้มีความสอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรมของจังหวัดสุรินทร์

การนำไปใช้

การนำชุดการแสดงสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไปใช้บูรณาการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รูปแบบ “PIED” หรืออาจเรียกว่า “มิติความรู้เรื่องแหล่งนวัตวิถีดัตตศิลป์ถิ่นสุรินทร์” โดยใช้หัตถศิลป์ท้องถิ่นเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว การพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมและการสร้างมูลค่าเพิ่มจากภูมิปัญญาท้องถิ่น นำไปสู่การต่อยอดรายได้ให้กับชุมชนในระยะยาวได้ และงานวิจัยนี้สามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานการวางแผนและพัฒนาโครงการเพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นต่อไป

ภาพที่ 5 “PIED” มิติความรู้เรื่องแหล่งนวัตวิถีดัตตศิลป์ถิ่นสุรินทร์

Figure 5. “PIED”, The Dimensions of Prosperity in the Innovative Handicrafts of Surin

ที่มา: วิเคราะห์โดยผู้วิจัย

Source: Analysis by the researcher

จากภาพที่ 5 แสดงการบูรณาการข้อค้นพบเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อการนำไปใช้ประกอบด้วย

มิติการส่งเสริม (Promotion) เป็นการนำข้อมูลจากงานวิจัยเพื่อออกแบบการนำเสนอผลงานหัตถศิลป์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นจุดเด่น และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเน้นการดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สนใจในวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น

มิติการสร้างรายได้ (Income) ซึ่งเกิดจากการที่ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจ การท่องเที่ยวก็จะกลายเป็นแหล่งรายได้ที่ยั่งยืน ทำให้ชุมชนมีรายได้อย่างต่อเนื่องและไม่ต้องพึ่งพาการเกษตรหรืออาชีพที่อาจมีความเสี่ยงต่อการดำรงชีวิตได้

มิติการสร้างเสริมความเข้มแข็ง (Empowerment) โดยการเสริมสร้างให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว ด้วยการให้ความรู้และสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ การจัดการการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนสามารถยืนหยัดได้ด้วยตนเอง

มิติการพัฒนา (Development of Tourist Attractions) ซึ่งเน้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยใช้ข้อค้นพบที่ได้ไปพัฒนาและปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวให้มีความโดดเด่นและกลายเป็นจุดหมายปลายทางที่น่าสนใจมากยิ่งขึ้น เช่น การจัดแสดงหัตถกรรมท้องถิ่น การจัดงานแสดงสินค้าหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- Alamineh, G. A., Hussein, J. W., Endaweke, Y., & Taddesse, B. (2023). The local communities' perceptions on the social impact of tourism and its implication for sustainable development in Amhara regional state. *Heliyon*, *9*(6).
- Aureli, S., & Del Baldo, M. (2023). Stakeholders' consciousness of cultural heritage and the reconciliation of different needs for sustainable development. *Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development*, *13*(4), 964–982. <https://doi.org/10.1108/JCHMSD-10-2020-0156>
- Bataglin, J. C., & Kruglianskas, I. (2022). Social innovation: Field analysis and gaps for future research. *Sustainability*, *14*(3), 1153. <https://doi.org/10.3390/su14031153>
- Brydon-Miller, M. (2001). Education, research, and action: Theory and methods of participatory action research. In D. Tolman & M. Brydon-Miller (Eds.), *From subjects to subjectivities: A handbook of interpretive and participatory methods* (pp. 76–89). New York University Press.
- Bureau of European Policy Advisers (BEPA). (2010). *Empowering People, Driving Change: Social Innovation in the European Union*. Publications Office of the European Union.
- Cloutier, J. (2003). *Qu'est-ce que l'innovation sociale?* (pp. 1–46). Crises. ISBN 978-2-89605-135-9
- Crawford, L. M. (2020). Qualitative Research Designs. In Burkholder, G. J., Cox, K. A., Crawford, L. M., and Hitchcock, J. H. (Eds.), *Research Design and Methods: An Applied Guide for the Scholar-Practitioner* (pp. 81–98). Sage.
- Denzin, N. K. (2009). *The research act: A theoretical introduction to sociological methods*. Routledge.
- Dionisio, M., de Souza Junior, S. J., Paula, F., & Pellanda, P. C. (2024). The role of digital social innovations to address SDGs: A systematic review. *Environment, Development and Sustainability*, *26*(3), 5709–5734. <https://doi.org/10.1007/s10668-023-03038-x>
- Esangbedo, M. O., Xue, J., Bai, S., & Esangbedo, C. O. (2022). Relaxed rank order centroid weighting MCDM method with improved grey relational analysis for subcontractor selection: Photothermal power station construction. *IEEE Transactions on Engineering Management*, *71*, 3044–3061. DOI: 10.1109/TEM.2022.3204629
- Fals Borda, O., & Rahman, M. A. (1991). *Action and knowledge: Breaking the monopoly with participatory action-research*. Apex Press.
- González, J. A. P., & Alonso, D. O. (2022). Sustainable Development Goals in the Andalusian olive oil cooperative sector: Heritage, innovation, gender perspective and sustainability. *New Medit*, *21*(2), 31–42. <https://doi.org/10.30682/nm2202c>

- Hapidzin, R. I., Masunah, J., Narawati, T., & Sunaryo, A. (2024). Symbolic Meaning and Trisilas Values in the Bakti Purnamasari Traditional Ceremony. *Mudra Jurnal Seni Budaya*, 39(2), 177–184. <https://doi.org/10.31091/mudra.v39i2.2267>
- Iwamoto, H. M., & Cançado, A. C. (2020). Social innovation: Emancipation or more of the same? (Inovação Social: Emancipação ou Mais do Mesmo?). *Emancipacao*, 20, 1–21. <https://doi.org/10.5212/emancipacao.v.20.13719.007>
- Leesuwan, W. (1987). *Thai Fabric: Industrial and Social Development / Produced by the Industrial Finance Corporation of Thailand*. Industrial Finance Corporation of Thailand.
- Lévesque, B. (2012). *Social Innovation and Governance in Public Management Systems: Limits of NPM and search for alternatives?*. Crises. ISBN 978–2–89605–339–1
- Lissitsa, S., Zychlinski, E., & Kagan, M. (2022). The Silent Generation vs Baby Boomers: Socio-demographic and psychological predictors of the “gray” digital inequalities. *Computers in Human Behavior*, 128, 107098. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2021.107098>
- Liu, Y. L., Chiang, J. T., & Ko, P. F. (2023). The benefits of tourism for rural community development. *Humanities and Social Sciences Communications*, 10(1), 1–12. <https://doi.org/10.1057/s41599-023-01610-4>
- Longtin, D., Bouchard, M. J., Michaud, V., & Rousselière, D. (2024). La Base de données sur les innovations sociales du CRISES: portée et limites d’une innovation méthodologique. *Bulletin of Sociological Methodology/Bulletin de Méthodologie Sociologique*, 07591063241258086. <https://doi.org/10.1177/0759106324125808>
- Mannheim, I., Weiss, D., van Zaalen, Y., & Wouters, E. J. (2023). An “ultimate partnership”: Older persons’ perspectives on age–stereotypes and intergenerational interaction in co–designing digital technologies. *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 113, 105050.
- Mausam, K., Pare, A., Ghosh, S. K., & Tiwari, A. K. (2023). Thermal performance analysis of hybrid–nanofluid based flat plate collector using Grey relational analysis (GRA): An approach for sustainable energy harvesting. *Thermal Science and Engineering Progress*, 37, 101609. <https://doi.org/10.1016/j.tsep.2022.101609>
- Mayring, P. (2015). Qualitative Content Analysis: Theoretical Background and Procedures. In Bikner–Ahsbahs, A., Knipping, C., Presmeg, N. (eds.), *Approaches to Qualitative Research in Mathematics Education: Examples of methodology and methods* (pp. 365–380). Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-017-9181-6_13
- Merriam, S. B. (1998). *Qualitative Research and Case Study Applications in Education*. Jossey–Bass.

- Murray, R., Caulier-Grice, J., & Mulgan, G. (2010). *The open book of social innovation* (Vol. 24). Nesta.
- Narawati, T., Hapidzin, R. I., Sunaryo, A., & Budiman, A. (2021). Pantun Pajajaran Bogor Dalam Upacara Adat Bakti Purnamasari: Kajian Nilai-nilai Teladan Sosial Etnis Sunda. *Mudra Jurnal Seni Budaya*, 36(3), 280–289. <https://doi.org/10.31091/mudra.v36i3.1280>
- Nared, J., & Bole, D. (2020). Participatory research on heritage–and culture–based development: A perspective from South–East Europe. In Nared, J., & Bole, D. (eds.), *Participatory research and planning in practice* (pp. 107–119). Springer.
- Nutfullayevna, K. M. (2024). METHODOLOGY OF STUDYING FOLK CRAFTS. *Ta'limning zamonaviy transformatsiyasi*, 8(3), 120–124. <https://pedagoglar.org/index.php/03/article/view/3556>
- Pablo-Calderón, K. D. L. Á., Castillo-Leal, M., Cruz-Cabrera, B. C., & Cruz-García, L. D. (2024). Innovation, culture and crafts, a triad for the development of handicraft companies in San Antonino Castillo Velasco, Oaxaca. *Journal of Business and SMEs*, 10(26), 10–19. <https://doi.org/10.35429/JBS.2024.26.10.10.19>
- Phongchawee, A. (2018). *Northeastern wisdom heritage*. Cooperative Printing House of Thailand.
- Rattanaphaisankit, R. (2021). *Innovative Arts Curriculum Development from Lanna Cultural Capital for Youths Using Design Thinking* [Master' thesis, Chulalongkorn University]. <https://edu.chula.ac.th/sites/default/files/users/user48/thesis/รวิธิ%20รัตนไพศาลกิจ.pdf>
- Rogers, E. M. (1995). *Difusion of innovations* (4th ed.). Free Press.
- Rogers, E. M. (2003). *Difusion of innovations* (5th ed.). Free Press.
- Sailasut, A. (1996). *Knowledge about fabric* (10th ed.). Creative–Academic.
- Sinha, S., Rajkumari, P., Sinha, S., & Lohar, B. P. (2024). Sustainable Livelihood Prospects: Bishnupriya Manipuri Ethnic Community's Handloom And Handicrafts In Assam. *Educational Administration: Theory and Practice*, 30(5), 9308–9313. <https://doi.org/10.53555/kuey.v30i5.4554>
- Suksod, T. (2001). *Industrial Product Design*. Odeon Store.
- Sunaryo, A., Hapidzin, R. I., Dyani, P. L., & Santana, F. D. T. (2024). GLORIFICATION OF LOCAL CULTURAL WISDOM IN THE IMPLEMENTATION OF FLS2N IN THE FIELD OF CREATIVE DANCE. *Al-Tsaqafa: Jurnal Ilmiah Peradaban Islam*, 22(1), 28–38. <https://doi.org/10.15575/al-tsaqafa.v21i1.31092>
- Surin Provincial Statistical Office. (2023). *Surin Provincial Statistical Report: 2023*. Surin Provincial Statistical Office.
- Szromek, A. R., & Bugdol, M. (2024). Sharing Heritage through Open Innovation An Attempt to Apply the Concept of Open Innovation in Heritage Education and the Reconstruction of Cultural Identity. *Heritage*, 7(1), 193–205. <https://doi.org/10.3390/heritage7010010>

- Thepnarong, K., MUSAARONG, H., & Dumrongrit, D. (2021). *Ra Bam Bucha Khuha Phimuk*. Cultural Center, Yala Rajabhat University.
- Tosi, F., Becchimanzi, C., Pistolesi, M., Iacono, E., & Brischetto, A. (2024). Design, Handicraft and Made in Italy for Sustainability and Innovation: The Tuscany Case Study. In *For Nature/With Nature: New Sustainable Design Scenarios* (pp. 215–226). Springer Nature Switzerland. https://doi.org/10.1007/978-3-031-53122-4_14
- Wahab, Khairiansyah, H., & Misridah. (2020). Local Wisdom-based Character Values in Millennial Madurese Community: A Study of Molothan Traditions. *Jurnal Pendidikan Islam*, 9(1), 57–78. <https://doi.org/10.14421/jpi.2020.91.57-77>
- Wirunrak, S. (2006). *Dance of King Rama IX*. Chulalongkorn University Press.
- Yun, J. J., Liu, Z., & Zhao, X. (2021). Introduction: Ambidextrous open innovation in the 4th Industrial Revolution. *Science, Technology and Society*, 26(2), 183–200. <https://doi.org/10.1177/09717218211006969>
- Zhang, X., Yang, D., Yow, C. H., Huang, L., Wu, X., Huang, X., Guo, J., Zhou, S., & Cai, Y. (2022). *Metaverse for cultural heritages*. *Electronics*, 11(22), 3730. <https://doi.org/10.3390/electronics11223730>